

Det er for tidligt med fanfaren, for Grand Egyptian Museum (GEM) er ikke åbnet endnu. Ikke helt i hvert fald. Siden 1. december 2023 har man dog kunnet besøge museet og opleve både Den Store Hal og Den Store Trappe, Grand Hall og Grand Staircase, samt en digital udstilling om Tutankhamon. Det kan man orientere sig om her ♦ <https://visit-gem.com/en/tut>, hvor åbningstider, pris m.v. også fremgår.

Åbningen af denne del af museet er en form for generalprøve på den officielle åbning, som forhåbentlig snart finder sted.

Den Store Trappe er i seks etager og opdelt i fire niveauer. På første niveau er der kongestatuer, andet niveau handler om templerne, på tredje niveau er det guderne og kongen, der er i fokus og sidste og fjerde niveau kalder museet "Rejsen til Evigheden". Her handler det om kongelig død og begravelse.

For enden af Den Store Trappe får besøgende en særlig belønning i form af en spektakulær panoramaudsigt over Giza-pyramiderne.

♦ Lagt på nettet 30. november 2023. <https://egyptian-gazette.com/entertainment/gem-opens-grand-staircase-for-visitors/>.

Tarek Tawfik, der er tidligere direktør for GEM, i dag bestyrelsesmedlem på det arkæologiske fakultet på Cairo University mm., sagde ved åbningen blandt andet, at gæsterne kan se over 60 forskellige genstande på Den Store Trappe. Det drejer sig om kongestatuer, gudestatuer, kolossale søjler, obelisker, steler og sarkofager.

Udsigt fra den Store Trappe i GEM. Foto Carolin Johansson.

Siden sidst har krydset fingre for en snarlig åbning af hele GEM i mange år. Det fortsætter vi med lidt endnu, da der ved redaktionens afslutning endnu ikke er meldt en åbningsdato ud.

I slutningen af 2023 samlede journalisten Nevine el-Aref alt, hvad der er sket i Ægypten på turisme- og seværdighedssiden i løbet af året. Det er der kommet en meget lang artikel ud af i den engelske udgave af Al-Ahram Weekly. Artiklen giver et glimrende overblik over både nye turisttiltag og nye arkæologiske opdagelser i hele landet.

Siden sidst har tidligere skrevet om nogle af de tiltag, der er sat i værk i Ægypten inden for det seneste års tid eller to, blandt andet betalingen med kreditkort på flere seværdigheder. Der er nu flere steder, som ikke længere modtager kontanter. Nevine el-Aref skriver også om, hvordan man via digitalisering og digitale tjenester bestræber sig på at forbedre turistoplevelsen på arkæologiske steder og museer i hele landet. Det er f.eks. muligt nu at købe billetter online på forhånd til en lang række seværdigheder, og det fungerer fremragende. Husk at vælge "other nationality", da turister ikke kan bruge de billigere lokalbilletter. Data eller WiFi på mobilen er nødvendig, hvis man ikke køber hjemmefra og printer dem ud. Gem billetterne på mobilen, så de kan tilgås

Del af den Store Trappe i GEM med to af Amenemhat III's manke-sfinkser fundet i Tanis. De er nu opstillet sammen med en port rejst af Sesostri III for Amenemhat I, hvor blokkene i mange år lå i landsbyen Ezbet Helmi nær Tell el Dab`a/Avaris. De blev flyttet i 2017, se <https://english.ahram.org.eg/NewsAFCON/2021/282840.aspx> (lagt på nettet 6. dec. 2017). Foto Carolin Johansson.

Nye små el-drevne busser til Kongernes Dal. Foto Louise Alkjær.

FUND OG FORSKNING

Abusir

DJEHUTYEMHATS GRAV I ABUSIR

Tjekkiske arkæologer fra Karlsuniversitet i Prag har opdaget en ny grav i Abusir, som de daterer til det første årtusind f. Kr. Graven blev fundet i et område med flere grave fra 26. og 27. dynasti.

Ladislav Barech, en af arkæologerne på projektet, siger, at der er tale om en rigt udsmykket og mellemstor grav. Ejeren af graven var en Djehutyemhat, kongelig skriver. Sammen med andre nyopdagede fund giver graven en bedre forståelse af de ændringer, der fandt sted i Ægypten og de omkringliggende lande i det 6. – 5. århundrede f. Kr.

Det er kun gravens hovedskakt, der er bevaret. På 14 m dybde fandt arkæologerne et gravkammer af kalkstensblokke. Kammeret er udsmykket og måler 3,2 m i længden, 2,6 m i bredden og 1,9 m i højden. En smal, ca. 3 m lang, korridor forbinder skakten med gravkammeret. Af en eller anden grund var skakten fyldt op med adskillige dekorerede kalkstensblokke fra en nærliggende grav.

Gravens udsmykning består af både tekster og scener. Den nordlige væg er udsmykket med en lang sekvens fra Pyramideteksterne, som indeholder ondtafværgende ord mod slangebidd. Slangerne, der er nævnt i disse magiske tekster, kunne repræsentere både en potentiel fare og fungere som kraftfulde beskyttere af den døde. Gravkammerets loft har afbildninger af solgudens sejlads over himlen, først om morgenen, derefter om aftenen i sin guddommelige båd. Afbildningerne ledsages af hymner til den opgående og nedgående sol.

I gravkammeret fandt arkæologerne en stor stensarkofag med indskrifter og afbildninger af guder og gudinder på både yder- og indersiden.

offline – og husk at der skal være strøm på. Hjemmesidens adresse er ♦ www.egy monuments.com På Giza-plateauet og i Kongernes Dal kan besøgende købe billetter i automater, flere seværdigheder har fået installeret ekstra bænke med skyggefulde steder at sidde, og myndighederne arbejder på at gøre flere lokaliteter handicapvenlige.

Man er også begyndt at bruge miljøvenlige køretøjer på Citadellet i Cairo, ved Giza-pyramiderne, i Deir el-Bahri, i Kongernes Dal og i Abu Simbel.

I artiklen kan man også læse om mange af de arkæologiske opdagelser og fund, der blev offentliggjort i løbet af 2023. Siden sidst har også skrevet om flere af disse i tidligere numre af Papyrus, men artiklen giver et fint overblik. Artiklen slutter med en kort gennemgang af Turisme- og Antikvitettsministeriets forskellige restaureringsprojekter, forskellige museumsprojekter og ditto åbninger.

♦ Lagt på nettet 19. december 2023. <https://english.ahram.org.eg/News/514303.aspx>.

Supreme Council of Antiquities (SCA) har fået ny generalsekretær efter at Mustafa Waziris embedsperiode udløb i begyndelsen af 2024. Premierminister Mustafa Madbouly har i stedet udnævnt Mohamed Ismail Khaled, ph.d. på Karlsuniversitet i Prag, Tjekkiet.

Khaled har blandt andet været ansat som adjunkt ved Universitetet i Würzburg, Tyskland og arbejdet som gæsteforsker ved Yale. Hans videnskabelige forskning er udgivet i adskillige prestigefyldte og fagfællebedømte publikationer, og han er leder af det ægyptisk-tyske hold, der udgraver ved Sahures pyramide i Abusir. Khaled begyndte sin karriere som inspektør ved SCA på Giza-plateauet.

Waziri mødte meget kritik i den sidste del af embedsperioden, da han havde truffet en kontroversiel beslutning om at restaurere Mykerinospyramiden. Projektet gik ud på at genindsætte de mange granitblokke, der har beklædt den nedre del af pyramiden, og som i dag ligger spredt rundt om pyramidens fod. Specialister verden over protesterede, og en international komité under ledelse af Zahi Hawass afviste enstemmigt ideen. Projektet blev herefter opgivet.

♦ Lagt på nettet 14. marts 2024. <https://english.ahram.org.eg/News/519438.aspx>.

Blik fra den underjordiske korridor til Djehutyemhats gravkammer. Foto Petr Košárek, © Czech Institute of Egyptology, Faculty of Arts, Charles University.

På den øverste del af låget er der tekster fra kapitel 178 i Dødebogen. På sarkofagens ydersider er der uddrag fra Sarkofagteksterne og Pyramideteksterne. Sarkofagens bund var udsmykket med en afbildning af Vestens gudinde.

Djehutyemhat døde da han var ca. 25 år gammel. Han led af knogleskørhed, der muligvis var en familiesvaghed, da andre personer begravet i nærheden led af det samme.

◆ Lagt på nettet 3. november 2023.
<https://www.ff.cuni.cz/2023/11/cesti-egyptologove-si-v-abusiru-pripsalidalsi-objev-nalezli-dzehutiemhatovu-hrobku/>.

Sakkara

GRAV FRA 2. DYNASTI

Japanske arkæologer fra Waseda University i Tokyo har sammen med SCA fundet en klippegrav med utallige genstande, som kommer fra vidt forskellige historiske perioder. Selve graven stammer formentlig fra 2. dynasti. Blandt de bemærkelsesværdige fund fra graven er resterne af en menneskelig begravelse med en farvet maske og en anden begravelse af et lille barn. De farverige mumiemasker, som blev båret af de døde, stammer sandsynligvis fra den romerske periode.

Arkæologerne fandt også en lille statue af Harpokrates ridende på en gås, to Isis-statuetter, amuletter og ostraka med hieratiske indskrifter.

◆ Lagt på nettet 4. januar 2024.
<https://english.ahram.org.eg/News/515101.aspx>.

Minya, al-Bahnasa

GYLDNE TUNGER

Spanske arkæologer har fundet ptolemæiske og romerske klippegrave, mumier, kister, gyldne masker og terrakottastatuetter i den historiske by al-Bahnasa i Minya-governoratet.

Fundet er banebrydende, fordi det kaster mere lys over områdets historie i både den ptolemæiske og romerske periode.

Et af de mest bemærkelsesværdige fund er opdagelsen af terrakottastatuer af gudinden Isis-Afrodite, smykket med løvkrans.

Udgravningerne afslørede også mumier fra romertiden, hvoraf nogle var udsmykket med forgyldte og farvede masker. Man fandt også to mumier med forgyldte tunger placeret i deres munde – noget, der er karakteristisk for romertiden i al-Bahnasa.

Holdet opdagede tillige dele af en ødelagte bygninger med dekorationer af planter, vinranker og forskellige dyr.

◆ Lagt på nettet 8. januar 2024.

<https://english.ahram.org.eg/News/515253.aspx>.

Luxor, vest

GENÅBNING AF GRAV

Efter mere end to årtiers restaurering, er Neferhoteps grav atter åben for offentligheden. Neferhotep, der var skriver, levede i 18. dynasti og blev gravsat i al-Khoka på Luxors vestbred.

Det er forskere fra blandt andet Buenos Aires University i Argentina, som har stået for restaureringen af graven, der begyndte i 2000. Det argentinske hold var ansvarlig for at registrere og studere gravens epigrafiske og arkæologiske aspekter, mens et tysk arkæologisk hold stod for konservering og rensning af vægmalerierne.

Vægmalerierne i gravkammeret var engang farverige og af høj kunstnerisk kvalitet, men de blev alvorligt beskadiget i begyndelsen af det 19. århundrede.

Efter omfattende og omhyggelige undersøgelser udviklede det tyske hold

Det er kun den del af Neferhoteps grav, der ligger over jorden, som er dekoreret. De underjordiske kamre, som der var fem af, er udekorerede. Foto © Egypt's Ministry of Tourism and Antiquities.

en ikke-destruktiv metode til rensning af de skrøbelige vægmalerier ved hjælp af laserstråler.

Derudover har man udført omfattende konservering af vægmalerier, relieffer og skulpturer for at stabilisere løse stenfragmenter, revner, løsnet puds og smuldrende malingslag.

Den kunstneriske kvalitet af gravens skulpturer, relieffer og vægmalerier vidner om et dekorationsprogram, der afspejler ændringerne i begravelsespraksis, der fandt sted efter Amarna-perioden.

◆ Lagt på nettet 11. februar 2024.
<https://english.ahram.org.eg/News/517555.aspx>.

Luxor, øst

KARNAK

SØJLEHALLEN RESTAURERET

SCA har nu færdiggjort ca. 95% af restaureringen af søjlerne i Karnak-templets store hypostylhal. Arbejdet har bragt de oprindelige indskrifter og originale farver tilbage.

Det er konservatorer fra SCA, som sammen med kolleger fra Luxor og andre steder i Ægypten, har udført konserverings- og restaureringsarbejdet. Konservatorerne har rensat søjlerne og fjernet sand, støv og fugleklatrer, der har akkumuleret sig gennem årene.

Restaureringsarbejdet overholdt internationale bevaringsstandarder og protokoller, og første fase af restaureringsarbejdet begyndte i juli 2021.

◆ Lagt på nettet 20. januar 2024.
<https://english.ahram.org.eg/News/516161.aspx>.

KARNAKKONGELISTEN GENSKABT

De ægyptiske antikvitetsmyndigheder har genskabt Thutmosis III's kongeliste i Akhmenu i Karnaktemplet. Det er firmaet Konouz, der står bag reliefkopierne.

Akhmenu er et stort kompleks i den østlige del af Karnaktemplet, som blev opført af Thutmosis III. Besøgende til Akhmenu kom ind ad en dør i kompleksets sydvestlige hjørne, men der

Søjlerne i hypostylhallen i Karnak er blevet rensat og restaureret af ægyptiske konservatorer de sidste 2 år. Foto Louise Alkjær.

var også en dør midt på bygningens vestvendte mur. Den sydvestlige indgang førte til ni små kamre på række med en vestibule foran. Et rummene er kendt som "forfædre-kammeret", og her var væggene dekorerede med en kongeliste, der giver navnene på Thutmosis III's kongelige forfædre.

Thutmosis III er afbildet med offergaver til forfædre, og de bevarede kongenavne rækker helt tilbage til det 4. dynasti.

Listen, der består af navnene på 61 konger, blev fremstillet i Thutmosis III's regeringstid for at fejre kongens fornemme arv, som man altså mente at kunne føre tilbage til 4. dynastis kong Snofru. Det er kun 39 af navnene, der er læselige, men alligevel er listen værdifuld, fordi den inkluderer navne på flere konger fra Første og Anden Mellemtid, som man ellers ikke kender fra andre monumentale kongelister.

De oprindelige relieffer befinder sig i dag i Louvre i Paris. De blev demonte-

Fig. 1

Fig. 3

Fig. 2

Fig. 1. Thutmose III's kongeliste fra É. Prisse-d'Avennes, L'illustration, Journal Universel VII, s. 244, Paris 1846.

Fig. 2. Del af listen på Louvre © Musée du Louvre, dist. GrandPalaisRmn / Christian Décamps.

Fig. 3. Den 3D-rekonstruerede liste i Karnak. Foto Mena Melad, Luxor Times.

ret af É. Prisse d'Avennes i Akhmenukomplekset i foråret 1843 og ført til Det Kongelige Bibliotek i Paris foråret 1844. Her blev de genmonterede, restaurerede og endeligt præsenteret for offentligheden i 1846. I 1907 overgav man juridisk reliefferne til Louvre, men de blev først flyttet til museet i 1919 og udstillet fra 1922.

Tilsyneladende uden nogen forbindelse mellem de to begivenheder, lancerede Louvre i oktober 2023 “Aug-

mented Ægypten”, hvor besøgende ved hjælp af deres smartphone kan få større indblik i udvalgte værker i den ægyptiske samling. Augmented Reality er en teknologi, der f.eks. gør det muligt at tilføje ekstra lag til et billede, man har optaget med sin telefon og ad den vej få øje på nye detaljer, der ellers er vanskelige at se eller måske endda forsvundet. Det kan man gøre med foreløbig tre genstande i samlingen, nemlig Amasis' naos, zodiakken fra

Dendera og altså også kongelisten fra forfærdrekammeret i Akhmenu.

◆ Lagt på nettet 16. oktober 2023.
<https://english.ahram.org.eg/News/510334.aspx>
 Se også <https://digitalkarnak.ucsc.edu/akhmenu/>
 og <https://collections.louvre.fr/ark:/53355/cl010035431>

MUSEUMSNYT

Imhotep Museum er genåbnet

Imhotep Museet i Sakkara har været lukket for renovering i knapt to år. Kort før nytår 2023 åbnede det ny-renoverede museum igen. I salene på museet kan besøgende se omkring 300 genstande, herunder bronze- og træstatuer, mumiemasker, alabastvaser, steler og verdens ældste kongelige mumie. Et af museets mesterværker er en dobbeltstatue af Amenemopet, Muts ypperstepræst, og hans hustru, der dateres til 19. dynasti. Museet udstiller også arkitektoniske elementer fra Trinpyramiden, herunder rekonstruerede vægge dekoreret med grønne og blå fajancekakler.

Der er udstillet genstande fra alle de perioder, Sakkara var i brug som begravelsesplads, og alle genstandene stammer naturligvis fra udgravninger på stedet.

Museet blev officielt indviet i 2006, og er dedikeret dels til Imhotep, Djosers navnkundige "arkitekt", dels den franske ægyptolog Jean-Philippe Lauer, som udgravede i Sakkara i en menneskealder. Lauers lille bibliotek på museet indeholder nogle af hans håndskrevne manuskripter og en model, han fremstillede af Trinpyramiden.

◆ Lagt på nettet 8. december 2023.
<https://news.artnet.com/art-world/egypt-imotep-museum-ancient-treasures-oldest-mummy-2405078>

Nu kan man igen besøge Imhotep Museet i Sakkara og bl.a. se arkitektur og skulptur fra Djosers trinpyramidekompleks. Foto Ivar Herlev Sørensen og Mena Melad, Luxor Times.

NET-NYT

Besøg Giza-plateauet virtuelt

Harvard Universitys Giza-projekt har udviklet en side om Giza-plateauet, pyramiderne og udvalgte mastabaer. Siden er udviklet til større børn, men også voksne vil finde fornøjelse i de guidede onlineture i f.eks. Qars mastaba, Meresankhs grav og Keopspyramiden. Der er i hvert fald rig mulighed for at besøge grave og andet, man måske ikke har set endnu ved selvsyn. Dertil kommer artikler, fotos og meget

andet interessant materiale for den ægyptologisk interesserede.

◆ <https://giza.mused.com/en/>
Universitetets hovedside om Giza-projektet er på
◆ <http://giza.fas.harvard.edu/>

Fra dronning Meresankh III's grav. Foto Peter Der Manuelian.

